

Forklaringer er konstruktioner, som **virkeligheden sprænger**

– refleksioner over børn, aktivitet, bevægelse og læring

Af **Gudrun Gjesing**, specialergo-terapeut i børn og reflekterende praktiker, Haderslev

I maj 2009 havde jeg fornøjelsen at få lov til at give et indlæg på sundhedsplejerskernes Landskonference i Nyborg om "Naturlig, kulturelig, dynamisk udvikling af bevægelse hos børn" – formidling til en kæmpeflok af positive og engagerede sundhedsplejersker. Det var en stor inspiration som underviser at se på denne skare af gæve mænd og især kvinder, som alle var i deres bedste alder.

Alle oplevedes lyttende med åbent sind og var endda med på et par gange i løbet af formiddagen at komme op af stolene og synge sange med bevægelser til og dermed få konkret, kropslig oplevelse og læring om, at det kan være svært – selv for mange kvinder – at skulle multitask. Vi skulle såmænd bare alle sammen synge blandt andet "Hoved, skulder, knæ og tå..."-sangen, som de fleste kender i forvejen. Teksten stod også i stort format på skærmen foran deltagerne. Anden halvdel af sangen lyder som bekendt: "Øjne, ører, næse og mund...", og sør'me om ikke mange havde besvær med – samtidig med at de skulle synge – at pege på de legemsdele, de sang om, på det rigtige tidspunkt. De oplevede ikke at have,

men at få en "forstyrrende krop" på grund af den stillede opgave (se foto-dokumentation af denne påstand i "Sundhedsplejersken" nr. 6, dec. '09, side 10!).

Deltagerne fik også på et tidspunkt hver en tændstik, som de skulle holde mellem tommel- og pegefinger i en strakt arm ud fra kroppen. Efter mindre end ét minut blev der uro i salen, og ingen lyttede mere til, hvad jeg sagde! Og hvorfor det? Jo, det statiske muskelarbejde med at holde den lette tændstik i en strakt arm gjorde, at de fik ondt i armen. Derfor blev deres opmærksomhed flyttet fra at lytte til mig til at lytte og mærke deres krop = deres "forstyrrende krop". De var altså ikke uopmærksomme; de var blot blevet opmærksomme på noget andet end det, man burde forvente ved et foredrag.

Sådan er det også for mange af de børn, nogle kalder "uopmærksomme" eller "ukoncentrerede" – de er som regel opmærksomme og koncentrerede, bare ikke om det, de voksne forventer, børnene skal være opmærksomme og koncentrerede om.

Deltagerne oplevede konkret og kropsligt, at en given opgave kan medføre, at man bliver uopmærksom på noget, der bliver sagt. Så 'uopmærksom' og 'ukoncentreret' er ikke noget, man er – det er

noget, man bliver i uhensigtsmæssige sammenhænge.

Naturlig, kulturelig bevægelsesudvikling

Min opgave den formiddag i maj var at formidle vores nyeste og bedste viden inden for området "bevægelsesudvikling". Det kan være svært, fordi vores viden netop på dette område har oplevet flere betydningsfulde paradigmeskift inden for den periode, mange sundhedsplejersker har praktiseret i. For omkring 10 år siden skrev jeg en del artikler til forskellige fagblade om dette nyeste paradigme – herunder også en artikel til Sundhedsplejersken (nr. 4, 2000). Dengang brugte jeg eksempler i forbindelse med feltstudier af afrikanske og kinesiske børn for at kunne forklare, at børns bevægelsesudvikling ikke forløber i forudprogrammerede milepæle – i en bestemt rækkefølge til nogenlunde fastlagt tid, for det var kontroversiel viden dengang. Jeg brugte eksempler fra og billeder af børn i Afrika, Sydamerika og Kina, fordi jeg oplevede, at det så var lettere at få forældre og fagfolk til at lytte "med åbent sind" til den anderledes måde at opleve og beskrive blandt andet børns bevægelsesudvikling på.

De fleste af os er ellers yderst omstillingsparate i forhold til at

tage den elektroniske udvikling til sig: mobiltelefoner, computere, mails, facebook, GPSer i bilen, DVDere, MP3-spillere og digital-kameraer er blevet en naturlig del af vores hverdag. Det kan knibe mere at være omstillingsparate i forhold til at tilegne sig og handle ud fra nye paradigmer i forhold til børn, aktivitet og bevægelse. "Milepælsteorien" er død, og facitlisten over "normal motorisk udvikling" er ophævet!

I dag er min enkleste måde at beskrive børns læring og udvikling af motorisk kontrol denne lidt lange, knudrede sætning:

" Motorisk læring og udvikling handler om at tilegne sig en øget mangfoldighed af handlestrategier/ programmeringsregler for fleksibelt og varieret at mestre sin krop i en foranderlig verden, hvor tyngdekraften dominerer."

En sådan beskrivelse har global gyldighed. Vi fødes som natur; men vores videre udvikling er i høj grad kultur – afhængig af de opgaver, vi møder i de omgivelser og relationer, vi lever i. Bevægekultur er således både noget med etnicitet og vaner og normer, der er i ens familie og blandt ens kammerater. Vi lærer i høj grad aktiviteter og bevægemønstre på baggrund af at imitere, hvad vi ser andre gøre, og så eksperimenterer og øver vi os, til vi mestrer aktiviteterne eller bevægemønstrene. Og vi forfiner fremover til stadighed vores teknikker til at blive mere specifikke, mere varierede og mere fleksible – vi udvider vores bevægerepertoire.

Et praksiseksempel

Til at illustrere dette har jeg nu valgt to billeder af et par drenge, der leger ved Vesterhavet. De er optaget af legen: "Hvor sent tør jeg flytte mig, og hvor lidt behøver jeg flytte mig, for ikke at få våde sko, når bølgerne ruller ind på stranden! Jo senere og jo mindre, des bedre".

Drengen i den mørke bluse til højre har øvet sig og udviklet mere fleksible og varierede handlestrategier end drengen til venstre i den stribede bluse har. Drengen til højre flytter sig senere med veludviklet kontrol og timing og flytter sig kun lige tilstrækkeligt til, at hans sko ikke bliver våde, mens drengen i den stribede bluse for

en sikkerheds skyld i god tid flytter sig længere væk fra den bølge, der ruller ind mod ham.

For drengene går læringen her som en leg – de eksperimenterer

og øver sig hver dag i sommerferien ved Vesterhavet, for det føles godt i kroppen og er sjovt at blive bedre og bedre til den leg.

Læring og indlæring

Læring og indlæring går for de fleste børn som en leg, når de får lov til at få kroppen i spil og i bevægelse og gives tid til og mulighed for at eksperimenterer og øve sig. Det gør børn jo især de første seks år, mens kroppen fortsat ofte bliver tilsidesat, når børn kommer i skole. Så er der mange børn, der alt for meget bliver sat ned på en stol, og læring gennem kropslig ageren afløses af det talte og skrevne ord. Og det er synd for mange af børnene, for læring bliver dermed

meget abstrakt – og at skulle sidde stille på en stol i længere tid ad gangen kan være vold mod bevægeglade børnekroppe. For børn kan stolesidning i en lektion

sammenlignes med eksemplet i starten af artiklen, hvor sundhedsplejerskerne skulle holde en tændstik mellem tommel- og pegefingern i strakt arm ud fra kroppen. De

løses ved at de skal være i aktivitet og bevægelse med hele kroppen. Eksempler på aktiviteter i skolens uderum kan fx ses i bøger som: "Den daglige dosis i skolegården

blev efter kort tids statisk muskelarbejde kropsuroelige og fik flyttet deres opmærksomhed fra den faglige indlæring og blev – i mere end én forstand – kropumulige!

Nogle børn bliver af samme grund kropsuroelige i klasseværelset og får pindsvineskind i bukserne (med piggene indad, forstås!), fordi de er nødt til at være i bevægelse for at holde deres hjerner vågne.

Heldigvis er mange lærere efterhånden opmærksomme på dette, og nogle lærere formår at flytte den faglige indlæring væk fra klasserummet og ud i skolegården eller på gangene. De oplever da ofte bevægeglade børn, som indlærer fagligt ved faglige opgaver, der

– sådan!", "Gøgl i hverdagen – sådan!" og "Matematik i skolens uderum – sådan!". Her er bevægelse ikke en pauseaktivitet, men det er en metode til læring og indlæring, hvor kroppens tavse viden og erfaring udnyttes til abstrakt indlæring.

Screening og test

Der er også udviklet et spændende nyt materiale om børn 0 til 6 år. Det hedder Legetek.dk – og det er Danmarks største portal om børns udvikling. Dette materiale bygger også på dynamisk systemteori og tager udgangspunkt i de pædagogiske læreplaner. Det er et materiale alle kan klikke ind på og læse på forskellige niveauer samt se mange små illustrative video-

klip. Fagfolk kan desuden købe en licens og få endnu mere grundlæggende viden og i tillæg få en kompetencevurderingmodel, som de kan udfylde på enkeltbørn. Denne screening er det mest aktuelle og mest relevante materiale til tværfaglig kompetencevurdering af børn – byggende på nyeste og bedste viden på området.

Og screeninger og test, som ellers vanligt bruges af blandt andet sundhedsplejersker, børnelæger, børneergoterapeuter, børnefysioterapeuter og pædagoger, de bygger som regel alle på forældede teorier om børns udvikling – ofte på en hierarkisk udviklingsmodel. Og det er virkeligt et dilemma, for hvis man som fagperson har taget det nye paradigme om børns udvikling til sig, så kan og bør man ikke screene og teste børn med undersøgelsesredskaber, der bygger på forældede paradigmer om udvikling som lineær og i bestemt rækkefølge som noget naturgivet. Virkeligheden har sprængt disse snævre skemaer og forklaringsmodeller.

Hvis du vil vide mere

- Gjesing, G., Paschai, M.A. og Ørnsholt, R., 2007: Den daglige dosis i skolegården – sådan!, Kroghs Forlag/Dafolo
- Gjesing, G. og Niemann, A. 2008: Gøgl i hverdagen – sådan! Dafolo
- Gjesing, G. og Dall, T.Ø. 2009: Matematik i skolens uderum – sådan! Dafolo
- Gjesing, G. og Hostrup, L. 2010: Naturlig og kulturel bevægelsesudvikling. In: Ergoterapi og børn, 2. rev. udg. Munksgaard Danmark
- Gjesing, G. 2009: Kroppens muligheder og kropumulige unger – i indskoling, fritid og derhjemme. 2. udg., 2. opl. Dafolo
- Legetek.dk - www.legetek.dk
- www.gjesing-haderslev.dk